

تۈرك يۈردى

نامىرى : تۈرك يۈردى

مديرى : محمد امين

۸ اغستوس ۱۳۲۹

۲ يىل

صافى ۲۲

الهام آلفه باشلایان ادبیاتمز، هنوز دوغرو جریانی آله مادی . بوکونکی
 اثرلرده - تورکک کتابنده اولدینی کی - اساس و شکل اعتباریه قصورلر، تلقی
 یا کلسلقلری دولودر . ابتدای بر ادبیاته مظهریت ایچون « خلقه دوغرو »
 کیتیمک لازم کله جکی حقنده کی فکر فنا آکلاشیلیور ، و یازیق که « خلق ایچون »
 ادبیات یاپیلدی ایسته نیلیور، بو، صنعت نامه یالکز بر نقیسه دکل، دوام ایتدیکی
 مدتیجه برتهلکه در .

« تورکک کتابی » مناسبیله سرد ایتدیکم فکرلری بوندن سوکره یازده جغم
 اوزون بر مقاله ده ایضاح و تشریح غیرت ایده جکم .

قادی کوی ۱۰ آغست ۱۳۳۹

علی جانب

صامت

آلتایلره طوغری

(باشی ۱ نجی بیلک ۱۲ نجی صایبسنده)

بورادن اعتباراً ایرتیشک مجراسی آلتایک سرپینی اتکارندن معدود اولان « قالبا »
 طاغلرینک آراسنده صیقیشمه رق طارالمقده بولندیغندن سولرک جریانی عادتاغلایان درجه سی
 بولمیشدی . آنگچون واپورمنک سرعی مان بورالرده یاری یاریه ایندی .

« قالبا » طاغلری آراسنه گبردیگمیزک فرداسی اوکلنه طوغری خط مستقیم کی
 اوزانان ایرتیشک مجراسی بویونجه اوزاقدن اوزاغه قدر « آلتای طاغلری ، کوروئمکه
 باشلامشیدی . ایکی ساحل ساکن و ساکت ، بورالرده انسان نامه کیمسه کوروئم بوریدی .
 آلتی ، یدی ساعت سوکرا « بوختارمه » نهرینک محل التصافنه یاقینجه بریرده آلتای اسکله سی ،
 یازلری لطافتی ، قیمری ، آوی ایله ممتاز اولان « قانون قاراغای » بولنک مبدائی دیمک اولان
 « قیزیل یار » قصبه سنه گلمش ایدک .

بوختارمه ، قانون ، آلتای ایچرولرینه گیده جک بولجیلر بوراده ایندکدن سوکرا
 تکرار ایلرولمکه باشلادیق . واپورمن آرتیق - یوقاری یه طوغری سولدن مرتفع -

آلتايك ائەكلرىنى ، ايكي ساحل بويونچە تورک - قازاق يايلاڭرىنى ، كچە ئەولردن مەشكىل
 آوراللىرىنى تەقەيب ايدىيوردى . بول سولردن مستفید اولدىنى بوختارمە نهرينك گيروده
 قالمەسەلە اولكى وسعت وشدت جريانى غائب ايتىش اولان ايرتیشك قىيلرنده ئەولرى
 اوڭنده يەك ياقى . چوجغەنە مەۋە وىرمەك ... گىيى ايشلارلە مشغول قازاق قادىنلرىنىڭ
 بوتون حرەكتلىرى گورىيلور ، يارى چىيلاق چولوق چوجغەنە دە واپورده كىلرە سلام
 وىرىشلىرى ايچە فرق ايدىيلوردى . آلتاي ايلە نهرىڭ خىلى ياقلاشدىنى يرلردە ، قويون
 صغىر ، آت ... سوزىلرەلە محاط يشىل منارەلى بر جامع شرىنى گىچنچە آرتىق گونش
 غروب ايتىش بولىيوردى . واپورمىزده كاد صاغە كاد سولە صاپيور ، طاغ ائەكلرىنى ،
 اورمان كىي قويوقامىشلىق ايلە مستور اووالرى تەقەيب ايدەرەك يولنە دوام ايدىيوردى ...
 صباڭلىن گونش ايلە برابر قالغەرق تراچەيە چىقەدەيم زمان آرتىق طاغلردن
 اوزافلاشمىش ، طار بر ايرتیش اوزرنده چاللىقلار ، قامىشلىقلار آراسنده ايلرولە يوردق .
 شو ئىسادە ايكنىچى قاپشانك چىغەنە ايلە قامىشلىقلار طوغرى نشان آلدىغى گوردەم .
 اصابت ايتدىكى آڭلاشەسەلەمدى . فقط قورقارق اوچوشمەنە باشلايان يىڭلرچە قاز
 سوروسى اوزرىنە گوندىرەلن ايكنىچى قورشونك ايكي اوچ قازى بردن يره دوشوردىكى
 گورىلدى . بو آڭلەنچەيە اشتراك ايدەمەن آو مىرافلىسى يولچىلرەك شو موفىقىت اوزرىنە
 بوسبتون هيجانلرى آرتدى . حقيقة ايرتیشك يوقارى طرفلرنده سياحت ايدوب دە آوجىلىق
 حسە قارشى لاقيد قالمى ھەركس ايچون قابل اولەماز . چونكە اوسقامەن طرفلرى كچىلدىكى
 گىيى ، ايرتیش اوزرنده ، ساحللىرنده ، قامىشلار آراسنده يابانى قاز ، اورەك ، آق قوش
 قارەقاز ... سورولرىنىڭ يوزەكلرى ، اوچوشدىقلىرى ، دوندەكلرى گورىيلور . ھەلە آلتاي
 طاغلرى كچىلوب دە ايرتیش نهرى كىنىش اووانك اوتەسەنە برىسەنە صاپەرق سىرسىرى
 برحال آلتەجە اوتەدە برودە حاصل اولان قوم آطەجىلرى ، صويك طاشقىن زمانلرنده
 كىمەسەنك حەلول ايدەمەيەجكى قارە قامىشلىقلار ، گولار ... ھېسى يابانى آو قوشلرىنىڭ
 ھەردلە تەرضدن مەصون طەبىئى برالتجاگاھلرىدە . ذاتاً يرلى تورىك - قازاقلار ايلەك ھەاردە
 حيوانلرى ايلە آلتەي ايچرولرىنە ، يايلازلارە چىكەشم بولندىقلىرىدن آغستوس ايتەلرەنە
 قدر بورالردە كىمەسە بولماز ، يوالر ياپوب يومورطلامق ، ياورو يتشىدىرمەك ايچون بوتون
 مەناسەلە مساعد اولان بو يرلر ، شو ھەار آيلرى طرفندە مەنھەسراً قوشلرە مەخسوس
 بر مەلىكەت ھالى اكتساب ايتەكەدەدە .

آقشاملرە طوغرى « باطلى » دىنلن بر روس قەبەسەندە آز - بوق توقف ايتەكەدن
 سوزگرا كچە يارىسەنە طوغرى زاپسان گولنە كىرمەش ايدەك . گول بويوك دە كىل ، فقط
 آز - روزكار ايلە ھەسولە كەلن فورطنەجىلر بزم كوچوك واپورمىزى سالامغە كفايت
 ايدىيوردى . كچە يارىسى واپورەك طاقىرتى ايلە يره سورونمى بوتون يولچىلرى
 اوياندىرمەش ايدى . واپورەك ياكىلىش اىز تەقەيب ايدەرەك اوزەنى غائب ايتىش اولدىنى

آڭلاشیلیدی . فقط برکت ویرسون . تکیه سی محدب دگیل . بلکه مسطح پایلمش اولدیغندن قرهیه یا یایوب قالیدی . بر ایکی ساعت قدر اوغراشدقدن سوکرا کندی اوزنه ی بولورق یولنه دوام ایدیلیدی .

صبح ایرکندن « تاباوی موت » دینلن سوک اسکلپه ایرشمش ایدک . آرتیق احتیاج قالادینی ، نهرک تحلی بولمادینی ایچون واپورلر بوراده توقف ایدیورلردی . آنکچون بزده آرتیق بوراده اینه جک ایدک . ذاتاً شیمیدن ویریلن تلغراف اوزرینه اوچ بارگیر قوشول برپاتون بزى بوراده استقبال ایدى . شوبالغچیلر قصبه سنده تجارتله مشغول برتورک - مسلمان خانه سنده برآز استراحت ایتدکدن سوکرا تقریباً سکسان ویرستلک مسافه ده اولان « زایسان » شهرینه طوغری ایلرلیککه باشلادق .

ایکندی وقتلرنده شهردن سکر اون ویرستلک یرده قازاقلرک امامیله اوراسنک یالکز اوراسنک دگیل ده بوتون اوحوالینک روحی مشابه سنده اولان برذات طرفندن فوق العاده مسرتلرله قارشولاندق . یاتسویه طوغری مسافر اوله جفمن بره ایرشمش ایدک . صباحلین انواع یرلی یملکر ایله تزین ایدیلش چای ماصه سنک باشنده عادات عملیه دن اولق اوزره گورشمک ایچون کلن زوار قبول ایدیلیدی . بوسورتله اوکلنه قدر سورن بومراسم سایه سنده اوراسنک بوتون اعیان و اشرافیه تشرف ایتمش بولندق . . . فقط مراسم بوقدرله ده تمام اولایوردی . دها بولرک هربری آیری آیری ضیافتلر ترتیب ایدیه جک . بناء علیه هپسندده آیری آیری بولنق لازم کله جکدی . شوخاله گوره هفته لرجه بوراده قالغلمز ایجاب ایدیوردی . . .

زایسان برتورک - مسلمان شهری . روسلرده بوق دگیل ، فقط بولرک چوغی مأمورین ملکیه و عسکریه دن عبارت . بوتون تجارت ، ثروت هپ تورک - مسلمانلر ائنده . نوغایلرک ، قازاقلرک کندی محلله رینه مخصوص ایکیس ده یگی اولق اوزره محکم ایکی جامعلری ، یانلرنده ده یشه پک گوزل و منتظم اصول جدیده مکتبلری بوانیور . بوجامع و مکتبلرک خارجلری محکم اولدینی کیی ، داخللری ده حرین و معموردر .

زایسانه کلدیکموزک ایکنجی کونی آقشام اوزری بویوک تجارتدن برذاتک خانه سینه مدعو بولنیوردق . گوزل آت قوشول برآرایه بزى اورایه ایصال ایدى . آلافرافه تنظیم ایدیلش برسالونک دوشه مسی اوزرینه قورلان مکلف کنهش صوفره نك اطرافنه دیزیلدک . اوتوز قادار مسافر واردی . صاحب خانه نك رجاسی اوزرینه اون بوش بگری آیت قرآن کریم تلاوت ایدیلدی . آل قالدیریلهرق دعا قیلندى . توزیع اولنان صدقه نك عندالله مقبول اولسی ایچون ده آلار قالغدی . بوتون بوللری متعاقب بویوک کاسه لر طولوسی قیمر کلککه باشلادی . ظرف کاسه لره طولدیهره ق مسافرلره تقدیم ایدیلوره .

هر کس ده ایسته دیگی قدر ایچوردی. مسافرلرک دوداقلری آراسنده یاواش یاواش
تیسملر بلیریور. سویلک، گولکچون گولکده بر آرزو حس ایتمک باشلادی
یوردی... بر، بر بوجوق ست قادار متادیا کاهلر دولدریلوب بوشالیدی؛
هر حالده اونوز قرق قیصراغک سوده ایچیلش بولنیوردی. سوکرا ات گلدی؛
فقط بوده پک بول ایدی؛ هر حالده مه بر راقه اصابت ایده جگنده شبهه یوق.
حقیقت اشتعالده قیالی دگلدی. هم دمزک ویردیگی آغیرلغک، یاخود داهاطوغری
خفیلگک ینیلن ات ایله کسب اعتدالده جگی سولنیوردی. آتی متعاقب تورکستان
یلاوی، به لیش [۱]، طاووق آتی ربا گلدی. سوکرا ده بوسوفره قالدیریلر
یرینه جایه مخصوص بالار، رچلار، خوراشلریله دیگر بر صوفره ترتیب ایدیلدی؛
سماورده گلدی... ایکی بوجوق، ساعت قادار دوام ایدن ضیافتدن قالدیغمز
زمان قزک، یمکارک تأثیریلر صبرسز لونک بوتون اعصابه رخاوت توزیع ایتدیگی
حسن اولنیوردی.

اوگله و آقشام اوزرلری ترتیب ایده اولان بوضیافتلری برر هفته قدر تعقیب
ایتدکن سوکرا بقیه سنی عودته تعلیق. هنوز آلتای یایلارندن ایتمش اولان تورک-
قازاقلر آراسنه، صحرايه چیقمه قرار ی.

بوسیاحتمز خیلی اوزایه جقدی. آ، ا، مک، یکسمات، شکر، چای و سائر
گیده جگمز یرلرده بولونمایان لوازی تداوم بر صبح یوله چیققد. بزی زایسان
گوئندن شهره ایصال ایدن عینی بایتون سوارى قلاغوزی تعقیب ایده رک بندن
باشقه محترم بر ذات ایله آنک آو مراقب سیرای مسلح مرد مخدومنی قاره ابریش
طرفلرینه طوغری گتیریوردی. کاه بر ایزی ایده رک، کاه هیچ ده ایز
گورمه رک «چی» تعبیر اولنان قامیش گوزون اوتلر. ایده رک، کاه هیچ ده ایز
اوگله طوغری برایکی سنه اول وفات ایدر قای نامنده برلر ایلروله یوردی.
اولدق. شو تاریخه قدر تورک - قازاقلر آم سیاحت ایتدیگم یوق. بوسنه مسافر
مسافرت نم ایچون پک زیاده مراقق آور ایدی دن یاپیلی نهوه داخل اولدق. بو
یلدیرمه یچمنده گنیشجه یکل، قوبو رنگر گوملک گیمش، باشنه ده صاچلری
گورومک شرطیله گنیشجه بیاض باش اوی صارمش اورتیه یاشلی ایری یاری،
شیشمانجه پروقار برقادین:

خوش گلدیگم، بویورگم...

دیهرک بزی قبول ایتدی. آللرینی طوتان ایکیشر قول ایله کوریشدک. یرلر
گوستردی. مال و جانک هپ صحت و عافیت زره بولندی آلاشیلکجه مرحوم
[۱] تورک - تاتارلرک قوش آتیه، یاخود داده پرنجی انجه خور آراسنه آلهرق
فرونلرده پیشبردکاری بریمک.

جور قابايك روسى ايچون قرآن كريم تلاوت ايدىلدى . زواللى قادىندە متأثر اولەرق
آغلادى . بوقتە قدر سەۋر قاينامىش . يوقاۋە [۱] پىشمىش ايدى . بالدات اوتورەرق
صوفرىي ادارە ايتىدى . بوقادىنك سوزلرندە بوتون حركاتىندە مەشھود اولان آتارجدىت
ۋە قارپك زىيادە خېرقى موجب اوليوردى . فقط سوكراالى يوردك صاحى اولقى
خصوصىندە قوجەنىك شىركى دىك اولان بوتون قادىنلر ك بولە جدى ، وقوراۋلەقلىرى
اۈگرەندىم .

حيوانلر مىز . كىندىمىز آرزى چوقى استراحت ايتىدىن سوترا بولە دوام ايدىلدى .
آقشام اوزرى مدعو بولندىمىز آۋولە اېرىشمىش بولنىوردى . بورادە بزدن باشقە
مسافىرلردە واردى . صمىمى برىسورتندە قارشولاندىق زىكىن ۋە كىبار اولەقلىرى آتلاشيلان
بويوردىك صاحى برى قادىن ايدى . اولوسلىق (تۈرەك) ايتىش اولان قوجاسى برى قاچ
سىنە اوللرى وفات ايتىش ايدى . صاحىلى . ساقالى اوغلىدە كىندىنىك ۋەكىل ياخود
خاص برى بىندەسى دىك ايدى . شو حالەدە يوردك بوتون ادارەسى او قادىنك عەدە
مستولىتندە بولنىوردى .

بو آۋول اون . اون ايكى ئەۋدىن عىبارت ايدى . اېچىندە مسافر بولندىمىز ئەۋدە
بويوكلىكچە . كوزللىكچە مىر حالەدە آۋولك برى ئېچىسى ايدى . بىياز كچەدن ياپىلمىش اولان
بو ئەۋك داخلى ۋە خارىجى ايشلەمەلرلە تىزىن ايدىلمىش ۋەزمىنەدە كايىملر سىرلىش . عائىلەنىك
اىي جىهازلىرى يوقارى طرفدە . كىموش آتون قاقەلى آت طاقلىرىدە قاپودن كىرلەنچە
سولەدە تىشپىر ايدىلمىش ايدى .

صلىم تايىت

پىشمىش

تۈركلەك سۈرى

تۈرك دوستى ئىرلوتى — دوستلارنىڭ بىزى غافل اولادىلىرى . سۈگىلى روم
ايدىمىزى باشدىن باشقا استىلا ايدەرك اختىيار قارى . قىزان دىمە يەرك بوتون تۈركلىرى اولدورۇپ
ماللىرىنى ۋە عىزلىرىنى چاندقلىرى وفات بوتون آۋرۇپا يالگىز تەقدىر ۋە خېرت آۋازەسى جىقارمىقدە
ايدى . اورنالارە دوكونلر ، عادىتا درەلر كىي آقان مەصوم قانلىرى خاچاك موقىتلىرى اوگىندە
قابانان آۋرۇپالى كوزلرئىنە كورۇنمىور . اوقانلر كۈچدان ياقان بخارى اومدىنلر ك بورونلرئىنە
طوقۇنمىوردى . مان بوتون عالمك عىلچىزە دۈندىكى . مەغدور ۋە مظلوم اولدىمىز حالەدە بىنە

[۱] يوقاۋە - خورى اىچەلنچە يە قدر يايەرق ياغ اېچىندە پىشپىر ياور .